

Länstyrelsen
Kronoberg

Samhällsinformation i samverkan

Länstyrelsen Kronoberg i samarbete med

ARBETET Södra Småland

Växjö
kommun

UPPVIDINGE
KOMMUN

Innehåll

Förord	4
Upplägg studiehandledning	5
Tips	5
ABFs material	5
Samverkan	6
SOSI-modellen för kommun och civilsamhälle	6
Hur kan samverkan ske	6
Sök kontakt med samverkanspart och gör inventering	6
Involvera kommunikatör och ledare	6
Involvera deltagarna	6
Att lära tillsammans	6
Frivilligt att delta	6
Ledarens roll	7
Resursfördelning	7
Tre olika alternativ för genomförande	7
Tips på aktiviteter och upplägg	8
Inled med gruppövningar	8
Små grupper	8
Möblera	8
Få med rörelseglädjen i lärandet	8
Ta pauser	8
Studiebesök	8
Prova-på-aktiviteter	8
Bjud in föreläsare	8
Bjud in förebilder	8
Fördjupade samtal	8
Använd kronobergtillsammans.se	8
1. Familjen	9
Föräldrar och barn i Sverige	9
Vårdnadshavare	9
Båda föräldrarna är ansvariga för sina barn	9
Att uppfostra ett barn	10
Barnets liv	10
Rätt till föräldraledighet	10
Rätt till Föräldrapenning	10
Tips på webbplatser	11
Material	11
Stöd i föräldraskapet	12
Kontakt med socialtjänsten	12
Orosanmälan	12
Vad händer sen?	12
Vad får socialtjänsten berätta?	12
Stöd om barnet inte kan bo kvar hemma	12
Lagen om vård av unga (LVU)	12
Tips på webbplatser	13
2. Allas lika värde	14
Jämställdhet och mänskliga rättigheter	14
HBQTQI-personers lika rättigheter och möjligheter	14
HBQTQI	14
Allas rätt att inte utsättas för våld	15
Våld mot barn	15
Barnäktenskap	15
Könsstämpning	15
Vad är hedersrelaterat våld och förtryck?	15
Tips på webbplatser	16
Material	16
Skyddande lagstiftning	16

3. Hälsa	17
Om du blir sjuk	17
Rätt till tolk	17
Tystnadsplikt för tolk och vårdpersonal	17
På vårdcentralen	17
Avgift för sjukvård	17
Recept och mediciner	17
Graviditet och förlossning	17
Små barns hälsa	17
Kostnadsfri vård för barn och unga	17
Psykisk ohälsa	18
Större risk för psykisk ohälsa	18
Det finns hjälp att få	18
Om du är asylsökande eller saknar tillstånd för att vistas i Sverige!	18
I kontakt med sjukvården	18
Vad kostar vården för vuxna asylsökande?	19
Hälsundersökning för barn och vuxna	19
Tips på webbplatser	19
4. Utbildning för barn och unga	20
Utbildning i Sverige	20
Skolplikt	20
Kontakta din kommun	20
Kartläggning i grundskolan	20
Kartläggning i gymnasieskolan	20
Förberedelseklass	20
Svenska som andraspråk	20
Prioriterad timplan	20
Modersmålsundervisning	20
Studiehjälper på modersmål	21
Tips på webbplatser	21
Skolsystemet i Sverige	22
Grundskola	22
Gymnasieskola	22
Utländsk utbildning	22
Tips på webbplatser	23
5. Arbete	24
Att arbeta i Sverige	24
Att arbeta under asyltiden	24
Etableringsprogrammet	24
Vuxenutbildning	25
Utländsk utbildning	25
Bedömning av utländsk utbildning	25
Utlåtande	25
Tips på webbplatser	25
Att söka arbete i Sverige	26
CV	26
Personligt brev	26
Praktik	26
Tips på webbplatser	26
Att vara anställd i Sverige	27
Att arbeta ”svart”	27
Anställningsformer	27
Arbetstid	27
Lön	27
Semester	27
Fackföreningar	27
Tips på webbplatser	27
Sociala koder på arbetsplatsen	28
Sociala koder på arbetsplatsen	28
Material	28

Förord

Kronoberg tillsammans är ett uttryck som använts i vårt län sedan flyktingsituationen 2015. Det handlar om att vi tillsammans kan åstadkomma mer och bättre förutsättningar för mottagande och etablering av asylsökande och nyanlända. För att främja att skyddsbehövande människor som kommer till Sverige och Kronoberg ska få tillgång till ett värdigt mottagande behövs det insatser av såväl offentliga som civilsamhällesorganisationer. Med användbara verktyg kan människorna lättare etablera sig i arbets- och samhällsliv.

Att tillsammans arbeta för att information om Sverige och det svenska samhället ska bli så bra och användbar som möjligt initierade länsstyrelsen en dialog med flera olika aktörer, såsom kommuner, studieförbund och föreningar. Tillsammans diskuterades hur vi kan få till den röda tråden med information vid rätt tillfälle och på bästa sätt från ankomst till etablering i Sverige (förhoppningsvis Kronoberg).

Insatser som bedrivs:

- [Samhällsorientering \(SO\)](#) är idag en verksamhet som kommunerna är ålagda att genomföra enligt ”Lag (2013:156) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare”. Lagen omfattar nyanlända mellan 18 och 64 år, som är folkbokförda i en kommun och har beviljats uppehållstillstånd.
- Samhällsinformation (SI) bedrivs oftast av civilsamhällets organisationer som har en lång tradition av att arbeta med att lotsa asylsökande och nyanlända in i det svenska samhället. Samhällsinformation är ett brett begrepp och inte definierad på det tydliga sätt som SO är. SI kan genomföras av olika aktörer och i olika former såsom folkbildning, uppdrag och i projektform.

Alla parter såg behov av den röda tråden och det fanns en öppenhet att testa nya vägar för att skapa en struktur för samhällsinformation i Kronobergs län. Målet är att denna struktur

ska bli väl känd av relevanta aktörer och utformad för att kunna fungera oavsett vilken status deltagaren har.

Projektet ”En samordnad samhällsorientering i Kronobergs län”, som finansieras av statsbidrag från länsstyrelsen, utökades för att även kunna arbeta fram förslag på arbetssätt och arbetsmaterial för samhällsinformation. Samverkan inleddes med ABF Södra Småland och Uppvidinge kommun. ABF bedrev under samma period insatser med samhällsinformation för asylsökande med stöd av TIA-medel från länsstyrelsen och Uppvidinge kommun har lång erfarenhet av arbetet med både samhällsinformation och samhällsorientering.

Tillsammans har parterna träffat både asylsökande och nyanlända för dialoger om teman och kursinnehåll inom SO respektive SI, både utifrån vad som är viktigast och vad som saknas. Genom behovsinventeringen utformades och testades en modell, som kom att kallas SOSI-modellen. Den är tillämplig både under asyltiden, när man har fått uppehållstillstånd och deltar i samhällsorientering samt som kompletterande och uppföljande samhällsinformation längre fram. Det viktiga är att det finns en röd tråd som löper mellan de olika formerna, där de utpekade områdena lyfts på olika sätt och i olika sammanhang. Ett handledningsmaterial för att bedriva samhällsinformation togs fram och presenteras längre fram i det här materialet.

Avstämning mellan medverkande parter samt länsstyrelsen har skett under arbetet. Det är med stor glädje som vi konstaterar att vi nu har tagit ett rejält kliv mot att kunna erbjuda en gemensam bas för samhällsinformation i Kronobergs län.

Länsstyrelsen kommer att verka för att materialet sprids och främja användningen av materialet, bland annat genom att SI-insatser som finansieras av länsstyrelsen ska använda detta material.

Stort tack till ABF Södra Småland, Uppvidinge kommun och Växjö kommun för en värdefull insats för Kronoberg tillsammans.

Upplägg studiehandledning

Studiehandledningen är indelad i fem områden och varje område är sedan indelat i olika avsnitt. En studietimme beräknas vara 45 minuter. I nedan översikt kan du se hur tid och ämnen är fördelade. Oftast genomförs kurserna/studiecirkelarna med en träff och ett avsnitt per vecka, men det kan också vara mer intensivt eller mer sällan. Det är upp till ledaren och gruppen.

Tips

Under varje avsnitt finns förslag på frågeställningar, nyckelord, användbara webbsidor och tips på material. Under en del webblänkar finns det beskrivet vad du kan hitta på just den sidan, sök på webbsidan efter den angivna beskrivningen. De materialtips som finns under respektive avsnitt är samtliga kostnadsfria.

ABFs material

Vid framtagandet av den här studiehandledningen har ABFs medborgarbok varit en viktig inspirationskälla och den kan användas av alla. Det är dock en kostnad för att köpa in boken (109 kronor). ABFs Kakburk, ett verktyg för att arbeta med värderingar och attityder, är ett annat användbart material som kan köpas in (125 kronor).

[ABFs Medborgarbok](#)

[ABFs Kakburk](#)

Vi hoppas också att vi efter hand kan bygga upp en materialbank som bygger på erfarenheter och material från olika organisationer. Materialet kommer att uppdateras en till två gånger om året.

Kapitel	Avsnitt	Tidsåtgång studietimmar
Familjen	Föräldrar och barn i Sverige	3
	Stöd i föräldraskapet	3
Allas lika värde	Jämställdhet och mänskliga rättigheter	3
	Rätten att inte utsättas för våld	3
Hälsa	Om du blir sjuk	3
Utbildning för barn och unga	Utbildning i Sverige	3
	Skolsystemet i Sverige	3
Arbete	Att arbeta i Sverige	3
	Att söka arbete i Sverige	3
	Att vara anställd i Sverige	3
	Sociala koder på arbetsplatsen	3
5 kapitel	11 avsnitt	33 studietimmar

Samverkan

SOSI-modellen för kommun och civilsamhälle

Hur kan samverkan ske

En förening och en kommun kan arbeta tillsammans med SOSI-modellen. Såväl förening som kommun kan initiera en samverkan. Modellen tar avstamp i en informell samverkan och kan användas oavsett ämne. Själva innehållet bygger på dialog med deltagarna och utgångspunkten är att deltagarna själva väljer om de ska delta i samhällsinformationen eller inte. Mycket av verksamheten kan ha praktiska inslag, men också fördjupande samtal om värdegrundsfrågor. Tänk på att båda parter har ett regelverk/riktlinjer att förhålla sig till och att det krävs noggrannhet för att det ska bli korrekt. Om det uppstår osäkerhet kring regelverken är det bättre att genomföra verksamheten som uppdrag eller projekt.

Sök kontakt med samverkanspart och gör inventering

Kontakta önskad samverkanspart och starta en dialog om samverkan. När ni hittat er samverkanspart, gör en gemensam inventering av vilken samhällsorientering och samhällsinformation som finns i kommunen. Diskutera fram vad ni vill åstadkomma med en samverkan.

Involvera kommunikatör och ledare

Involvera berörd kommunikatör och ledare i dialogen om samverkan. Ska modellen fungera så behöver de som ska samverka i praktiken få förståelse för modellen och bli delaktiga i genomförandet.

Involvera deltagarna

Det är deltagarnas behov som är grunden till SOSI-modellen. Ledaren, som ska planera och genomföra samhällsinformationen, behöver därför träffa deltagarna i samhällsorienteringsgruppen för att lyssna av vilka frågor deltagarna har inom ämnet och vilka kunskaper som de vill fördjupa genom samhällsinformationen. Vad är lätt, vad är svårt, vad vill de veta mer om, vad vill de träna på i praktiken, vilka frågor vill de diskutera mer på djupet? Var noga med att alla kommer till tals. Det som kommer fram i samtalet mellan ledare och deltagare lägger grunden till den fortsatta planeringen.

Att lära tillsammans

Ledaren gör en övergripande planering utifrån deltagarnas behov inför starten av samhällsinformationen. När samhällsinformationen väl har startat har deltagarna inflytande över innehållet, så att lärandet växer fram utifrån de frågeställningar som kommer upp under samhällsinformationens gång. Det är ledarens roll att fånga upp dessa frågeställningar och få med dem till kommande träffar. En viktig uppgift för ledaren är att få alla deltagare delaktiga i samtalen. På så vis kan deltagarna lära av varandra.

Frivilligt att delta

Det är viktigt att vara tydlig med att det är frivilligt att delta i samhällsinformationen. Säkerställ att alla förstått att var och en själv väljer om man vill vara med eller om man vill avstå. Gör tydlig avgränsning i tid och rum mellan samhällsorienteringen och samhällsinformationen.

Ledarens roll

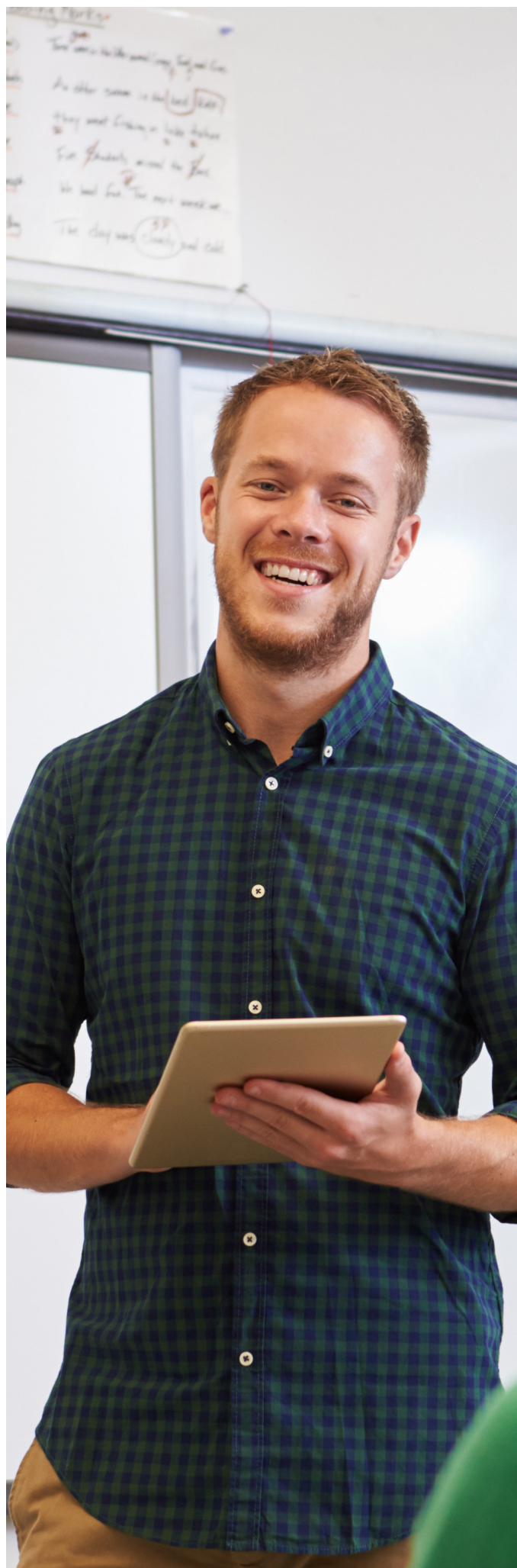
Ledarens främsta roll är att leda samtalet, och se till att skapa ett öppet samtalsklimat där alla kommer till tals. Om samhällsinformationen anordnas av ett studieförbund anordnar studieförbundet cirkelledarutbildningar för alla som ska hålla i studiecirkel.

Resursfördelning

SOSI-modellen innehåller inte något färdigt finansieringsförslag. Det är de samverkande parterna som måste komma överens om en resursfördelning som är korrekt utifrån respektive organisations regelverk och riktlinjer.

Tre olika alternativ för genomförande

- En förening kan genomföra verksamheten. Samverkan kan ske direkt mellan föreningen och kommunen, eller kan ett med föreningen samverkande studieförbund stötta föreningen med planering och exempelvis material.
- Ett studieförbund kan genomföra verksamheten. Samhällsinformationen ges då i enlighet med Folkbildningsrådets riktlinjer. Detta innebär bland annat att innehållet bygger på deltagarinflytande och att det är frivilligt att delta. Det är då studieförbundets arbetsplan som ligger till grund för den genomförda studieverksamheten. Det kan inte vara kommunens kursplan som används.
- Ett studieförbund eller ett studieförbund i samverkan med annan förening kan genomföra samhällsinformation som uppdrag eller projekt. Vid ett sådant upplägg bestämmer beställaren innehållet samt ansvarar för att verksamheten finansieras. Samverkan regleras i avtal/projektbeskrivning. Uppdrag/projekt kan användas för olika ämnen, inte bara samhällsinformation. Läxhjälp, språkundervisning och datakunskap är exempel på ämnen som förekommer i uppdrags-, eller projektform. Beställaren kan då exempelvis vara en kommun.

Tips på aktiviteter och upplägg

Planering av aktiviteter och upplägg av samhällsinformationen görs i dialog med deltagarna.

Inled med gruppövningar

Inled med övningar som bryter isen och får människor att börja prata med varandra. Får du gruppen att trivas tillsammans har du kommit långt redan.

Små grupper

Många har lättare att bli delaktiga i samtalet när man befinner sig i en mindre grupp. Försök hålla grupperna till 8-12 deltagare. Variera med gruppdiskussioner. På så vis kan alla komma mer till tals och det finns förutsättningar till mer fördjupade samtal.

Möblera

Möblera i öar eller i cirkel, så att deltagarna får ögonkontakt när de talar med varandra. Undvik skolsittning och biosittning, det är svårt att få igång ett samtal om man sitter med ryggen mot varandra.

Få med rörelseglädjen i lärandet

Ta med enkla träningsredskap och låt deltagarna köra några minuters lätta rörelse ett par gånger per studietimme. Det brukar vara uppskattat och många tycker att det blir lättare att hålla sig pigg under träffen.

Ta pauser

Under pauserna uppstår ofta viktiga samtal och en enkel fika kan bidra mer än vad man tror till djupare diskussioner. Planera in pauser i genomförandet.

Studiebesök

Boka in studiebesök så att deltagarna får chansen att besöka och

ställa frågor till utbildningsanordnare, arbetsgivare, fackförbund, bibliotek, konsthallar, idrottsföreningar och kulturföreningar.

Prova-på-aktiviteter

Prova på att göra saker i praktiken. Åk buss eller tåg, gå till affären och apoteket, gå till biblioteket och låna en bok, lär er hjärt- och lungräddning, ta en promenad i närmsta fritidsområde och prata om allemansrätten.

Bjud in föreläsare

Bjud in till föreläsning och samtal. Bjud in polisen, vårdcentralen, räddningstjänsten, kommunens hyresbolag, länsstyrelsen, lokal-föreningar, kulturinstitutioner etc. Anordna i små grupper så att det blir lika mycket samtal som föreläsning.

Bjud in förebilder

Bjud in människor som själva varit nyanlända i Sverige och som vill berätta om sin tid som nyanländ och hur vägen in i samhället har sett ut för hen. Kanske personen kan berätta om hur det är att studera, arbeta, vara föreningsaktiv och/eller vara förälder i Sverige.

Fördjupade samtal

Använd samtalskort för att tala om ämnen som kan uppfattas som svåra, såsom jämställdhet, sex och samlevnad, preventivmedel, hbtq-frågor och föräldraskap. Det finns också studiematerial som är bra att använda när man ska introducera samtalsämnen som kan upplevas som känsliga.

Använd kronobergtillsammans.se

På kronobergtillsammans.se finns en kalender med aktiviteter samt en sida med krisberedskap på lätt svenska för den som är ny i Sverige och Kronoberg.

1. Familjen

Föräldrar och barn i Sverige

Att vara förälder i ett nytt land är ett stort ansvar som ställer stora krav på föräldrarna. De behöver ha kunskap om det nya samhället samt förståelse för dess lagar, normer och traditioner. Allt detta behövs för att kunna skapa en trygg miljö för sina barn i det nya landet

Det är nog inte konstigt att barnen lär sig språket snabbare än föräldrarna ibland, men det gör att de kan komma att få bära ett stort ansvar genom att vara en bro mellan sina föräldrar och samhällets olika sektorer. Det händer att barnen tar rollen som tolk och hjälper sina föräldrar i kontakten med bland annat olika myndigheter, sjukvården och skolan. Barnen behöver leva en riktig barndom i det nya samhället, istället för att ta ett vuxenansvar och därmed få en förändrad relation till sina föräldrar.

Vårdnadshavare

Vårdnadshavare är oftast barnets föräldrar och de definieras, enligt lagen, som de som har rättighet samt skyldighet att ha det juridiska ansvaret för barnet och att ta hand om det tills det fyller 18 år. Vårdnadshavare är också skyldiga att försörja barnet fram till det att barnet fyller 21 år om det studerar på gymnasienivå.

Det finns olika vårdnadstyper att ta hänsyn till:

- **Gemensam vårdnad:** Vårdnadshavarna har ett delat ansvar för sitt barn och måste tillsammans bestämma om det som handlar om barnet. Bor vårdnadshavarna inte ihop så har de ändå samma rättigheter och skyldigheter. De har rätt att få samma information om barnet från förskola, skola, sjukvård, socialtjänst, polis, och så vidare. Om vårdnadshavarna är gifta när barnet föds så får de automatiskt gemensam vårdnad om barnet.

- **Ensam vårdnad:** Är föräldrarna inte gifta, eller om de båda är kvinnor, får den som har fött barnet automatiskt ensam vårdnad av det. Det finns här bara en vårdnadshavare som har det juridiska ansvaret för barnet. Ogifta par kan fylla i ett papper om vem som är den andre föräldern till barnet. Det gör man hos familjerätten i den kommun man bor i. De kan också ansöka om gemensam vårdnad.

Lagen som beskriver vilket ansvar föräldrar och vårdnadshavare har för sina barn heter Föräldrabelagen. Lagen började gälla 1950. På den tiden bestod nästan alla familjer av en mamma, en pappa och ett eller flera barn. Det påverkade hur man skrev lagen. Men familjer kan se olika ut och barn kan bli till på olika sätt. En familj kan till exempel bestå av fler föräldrar än två, men enligt lagen kan ett barn bara ha en eller två juridiska föräldrar.

Båda föräldrarna är ansvariga för sina barn

Det är av stort vikt att båda vårdnadshavarna engagerar sig och är delaktiga i alla beslut som rör barnets liv under hela uppväxten, från födseln tills det att barnet blir myndigt; 18 år. Ett gemensamt ansvarstagande gör att barnet får en starkare relation till sina vårdnadshavare.

Relationen som vårdnadshavarna har till varandra efter att man flyttat till ett nytt land kan påverka barnet både positivt och negativt. Därför är det särskilt viktigt att diskutera vardagen och föräldraskapet som i sin tur förstärker föräldrarnas relation till varandra.

Det finns ofta många andra vuxna runt barnet, som samtidigt är viktiga för barnets hälsa och välmående. Som exempel på vuxna som kan ha en stor påverkan på barnets liv kan man nämna skolpersonal, tränare, föräldrarnas vänner, far- eller morföräldrar och andra släktingar.

Att uppfostra ett barn

Vad innebär det att vara en förälder eller en närstående vuxen i barnets liv? Jo, det är inte det enklaste uppdraget som någon kan ha. Det är mycket som kan påverka dig som vårdnadshavare och som gör dig i behov av stöd. Det kan till exempel vara stress, barnens behov, krav som ställs på dig av de andra runt omkring eller svåra händelser som gör att livet blir mer komplicerat. Men ingen är felfri och därför ska man veta att sådana känslor är helt okej att känna någon gång i livet. Å andra sidan är det mycket viktigt och veta att barnet behöver dig som vuxen i sitt liv för att kunna:

- känna trygghet och kärlek: Detta har stort betydelse för barnets beteende, självförtroende och självkänsla. Barn som får en trygg och kärleksfull uppfostran klarar dessutom skolan enklare och mår ofta bättre som vuxna.
- få den vägledning som det behöver. Som vårdnadshavare har du en viktig uppgift genom att vägleda barnet genom dess liv. Men du får aldrig förbjuda eller tillåta något som strider mot barnets rättigheter.
- hantera sina känslor: Som en vårdnadshavare får du tillåta eller förbjuda barnet att göra vissa saker men du måste kunna förklara varför och hjälpa barnet att förstå och hantera sina känslor.
- delta i olika aktiviteter: både barn och vuxna mår bra av att delta i olika aktiviteter. Därför är det av särskild vikt med barnets deltagande i olika aktiviteter som anordnas av skolan eller andra verksamheter i samhället det bor och växer upp i.

Barnets liv

Barnet behöver ha ramar och tydliga rutiner och regler som organiserar vardagen och som samtidigt anpassas efter barnets personlighet, ålder och mognad. Rutiner och regler kan handla om bland annat sovdags, dataspel, skärmtid, skolarbete, tandborstning, motion, mat och dryck och så vidare. Gränser kring alkohol och tobak behövs ju äldre barnet blir.

Samtal och diskussioner om barnets vardag är också en viktig rutin som spelar en avgörande roll vad gäller barnets utveckling. Så fråga gärna ditt barn om vardagen och var uppmärksam på om hen är ensam eller osams med kompisar, eller om hen har något annat bekymmer i sitt liv och tveka inte att ha stöttande samtal med hen.

Rätt till föräldraledighet

Med föräldraledighet menas att du som vårdnadshavare är ledig från studier, arbete eller från att söka arbete för att ta hand om ditt barn och du kan söka föräldrapenning från Försäkringskas-

san under den tiden. Föräldraledighet gäller såväl mammor som pappor, men det är fler kvinnor än män som är föräldralediga. För att uppmuntra männen att ta ut sina dagar tilldelas de föräldrapenningdagar som inte går att överlåta från den ena vårdnadshavaren till den andra. Men skulle vårdnadshavaren vara ensam så har hen rätt till alla föräldrapenningdagarna.

Rätt till Föräldrapenning

Du som är hemma med ditt barn i stället för att arbeta, söka arbete eller studera kan få föräldrapenning under en viss tid. Du kan få föräldrapenning:

- om du är förälder till barnet eller har vårdnaden om barnet
- du är gift eller sambo med barnets föräldrar
- om du är hemma med ditt barn i stället för att arbeta, studera eller söka arbete
- om du är försäkrad i Sverige, vilket du oftast är om du bor eller arbetar här
- om barnet är bosatt i Sverige eller bor inom EU/EES eller Schweiz

Tips på webbplatser

www.regionkronoberg.se

- barnets rättigheter och föräldrastöd

www.forsakringskassan.se

- förälder

www.foraldraskapsstod.kronobergtillsammans.se

Material

www.informationsverige.se/sv

- att bilda familj och leva med barn i Sverige

www.regionkronoberg.se

- barnets rättigheter

- diskussionsmaterial

www.webbutik.abf.se

- Pappa kom hem 2.0

Nyckelord

Föräldrar

Vårdnadshavare

Ansvar

Barnets liv

Uppfostra ett barn

Föräldraledighet

Förslag på frågeställningar

Vem är det som tar hand om barnen i hemlandet?

Hur ser mammarollen respektive papparollen ut i ditt land?

Vad ser du för skillnader mellan att vara förälder i Sverige och i ditt hemland?

Hur kan en delad föräldraledighet leda till mer jämställdhet?

Hur ansöker man om föräldrapenning?

Stöd i föräldraskapet

Socialtjänstens uppgift är framför allt att ge föräldrar den hjälp och det stöd som de behöver för att kunna ta hand om sitt barn. Tycker du att det finns något som är svårt att hantera gällande föräldraskapet så är det klokt att kontakta socialtjänsten för rådgivning och hjälp. Att ni som vårdnadshavare och socialtjänsten kan lita på varandra är av särskild vikt i detta fall.

De arbetar även med skydda såväl barn som vuxna som utsätts för våld eller övergrepp, och stöttar familjer där någon av föräldrarna mår psykiskt dåligt eller har någon typ av missbruk.

Hjälpen och stödet kan erbjudas på många olika sätt. Tar vi en familj som lider av konflikter mellan föräldrarna till exempel så kan man få stöd i sin roll som förälder antingen genom enskilt samtal eller i grupp. Skulle det handla om barnen finns det möjlighet att få en kontaktperson eller anordna en träff med andra barn i samma situation.

Kontakt med socialtjänsten

Man kan själv kontakta Socialtjänsten i sin hemkommun, om man känner sig i behov av stöd och berätta om sin situation. Information om hur man kontaktar socialtjänsten ska finnas på kommunens webbplats.

Orosanmälan

Alla som misstänker att ett barn behandlas illa kan anmäla det Socialtjänsten. För förskole- eller skolpersonal är det en plikt att skicka in en orosanmälan om de misstänker det. Värt och nämna är att en anmälan inte betyder att man anmäler en förälder utan att man anmäler sin oro kring barnets situation.

Vill man bara ställa frågor om något i ett barns situation, kan det räcka med att göra det utan att avslöja barnets namn.

Vad händer sen?

Socialtjänsten gör en utredning om barnets situation och bedömer om barnet behöver skydd eller stöd. Utredningen görs i samarbete med föräldrarna och barnet, och det kan också finnas ett behov att prata med andra som finns i närheten av barnet såsom släktingar eller lärare.

Vad får socialtjänsten berätta?

Socialtjänsten har ett stort ansvar för att skydda all information som sägs och som framkommer i utredningen, det kallas för sekretess. Vårdnadshavare har normalt rätt att veta allt som handlar om deras barn, men om det skulle framkomma något som utsätter barnet för en allvarlig risk har socialtjänsten rätt att inte berätta. Äldre barn kan själva bestämma om vårdnadshavare ska få veta eller inte; ju äldre barnet är desto mer bestämmer det i sådana situationer.

Stöd om barnet inte kan bo kvar hemma

Barnet kan behöva bo någon annanstans för en viss period om Socialtjänsten bedömer att det inte fungerar att bo hemma. Barnet kan till exempel bo hos en annan familj; familjehem, eller

på ett hem för vård och boende; HVB. I sådana fall, och för att det ska bli så bra som möjligt för barnet, har vårdnadshavarna rätt till stöd från Socialtjänsten genom att få hjälp i att utvecklas och förbättra sig vad gäller föräldraskapet.

Lagen om vård av unga (LVU)

LVU är en lag som finns för att skydda barn och ungdomar, yngre än 21 år, från att fara illa. Med stöd av denna lag kan Socialtjänsten placera barnet i ett familjehem mot både barnets och föräldrarnas vilja i det fall barnet har det mycket dåligt hemma eller om hen riskerar hamna i riktigt skadliga situationer.

Tips på webbplatser

www.socialstyrelsen.se

– Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU

– Barn och unga i socialtjänsten

www.kollpasoc.se

Koll på soc är en webbplats som riktar sig till äldre barn och erbjuder information och svar på riktiga frågor från barn. Texterna är skrivna på enklare svenska för att hjälpa barn och unga förstå vad Socialtjänsten är för något.

Nyckelord

Barnkonventionen

Socialtjänsten

Stöd

Orosanmälan

LVU

Förslag på frågeställningar

Hur fungerar socialtjänsten?

Kan religion vara ett skäl till att ett barn omhändertas?

Vad tycker du om LVU lagen?

2. Allas lika värde

Jämställdhet och mänskliga rättigheter

Oavsett hudfärg, religion, sexuell läggning eller funktionsvariation har alla människor lika värde och samma rättigheter.

Jämställdhet mellan könen ska råda i Sverige, vilket innebär att kvinnor och män ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom alla områden i livet. Jämställdhetsarbete syftar till att kvinnor såväl som män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

- En jämn fördelning av makt och inflytande
- Ekonomisk jämställdhet
- Jämställd utbildning
- En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet
- Jämställd hälsa
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Mänskliga rättigheter grundar sig på idén om att alla människor har universella rättigheter som är lika för alla, oavsett kön, sexuell läggning, kultur, etnicitet eller andra saker som kan göra att man skiljer sig från andra människor.

Alla rättigheter är lika betydelsefulla men det kan vara viktigt att särskilt ta upp vissa rättigheter för klargörande och diskussion.

HBQTQI-personers lika rättigheter och möjligheter

I många delar av världen är det inte självklart att mänskliga rättigheter omfattar HBQTQI-personer. Det finns exempelvis fortfarande länder med en lagstiftning som innebär dödsstraff för homosexualitet.

Det finns utmaningar i Sverige också men en rad reformer har genomförts som bidragit till att stärka HBQTQI-personers rättigheter. Oavsett sexuell läggning eller könsidentitet förbjuds all särbehandling eller diskriminering mot HBQTQI-personer. Det återstår dock vissa utmaningar och reformarbetet måste fortsätta så att HBQTQI-personer ska kunna leva ett liv där deras rättigheter och identiteter alltid möts med respekt.

HBQTQI

Denna förkortning står för olika sexuella läggningar.

- H: Homosexuella personer.
- B: Bisexuella personer.
- T: Transpersoner.
- Q: Queer personer.
- I: Intersexpersoner.

Rätten att inte utsättas för våld

Våld inom partnerrelationer samt inom syskonrelationer och andra familje- och släktrelationer är förbjudet. Den vanligaste formen av våld i nära relation är en man eller pojke som utövar våld mot en kvinna eller flicka som han har eller har haft ett förhållande med.

Våld mot barn

Våld mot barn är förbjudet i alla situationer sedan många år tillbaka.

- På 1930-talet i Sverige började läkare och barnpsykologer förstå vad det innebar för barn att utsättas för våld och behandlas illa. Våld påverkar barn såväl fysiskt som psykiskt och utsätter det för allvarliga kränkningar. Dessförinnan var agan (att slå) en vanlig del av barnuppfostran i Sverige.
- 1958 infördes förbud mot våld (kallades då aga) i svenska skolor.
- 1979 var Sverige det första landet i världen som förbjöd våld mot barn, både i hemmet och i skolan.

Barnäktenskap

Äktenskap där någon eller båda är under 18 år är förbjudet. Ett sådant äktenskap är alltså olagligt och är ett brott i Sverige. Föräldrar/vårdnadshavare som tvingat ett barn att gifta sig kan dömas till fängelse. När det händer i Sverige är det vanligt att barnet har skickats bort till ett annat land, oftast till hemlandet, och tvingas till äktenskap. En stor del av bortgifta är flickor.

Könsstympning

Könsstympning (omskärelse) av flickor och kvinnor är förbjudet. Om man är bosatt i Sverige är det även olagligt att genomföra ingreppet utomlands.

Könsstympning innebär att man skär bort delar av de yttre könsorganen på flickor. Åldern då ingreppet utförs varierar, liksom typen av ingrepp, vem som utför det och förklaringarna till varför. Kvinnlig könsstympning förekommer bland både kristna och muslimer. I Sverige har ledare inom de flesta trossamfund inklusive Sveriges Imamråd gemensamt tagit avstånd från traditionen i alla dess former.

Förekomsten av barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor hör oftast samman med så kallad hederskultur.

Vad är hedersrelaterat våld och förtryck?

Hederskultur tar sig olika former och kan definieras på olika sätt, det kan till exempel handla om att ha makt över någon annan genom att till exempel begränsa personens möjlighet att bestämma över sin kropp eller sitt liv. Det kan också handla om att bestämma över giftermål eller sättet att klä sig. Hederskultur kan, i värsta fall, även leda till hedersmord. Detta förtryck och våld sker oftast mot barn och kvinnor av mäktiga män i familjen eller släkten. Hederskulturens syfte är att upprätthålla vissa gemensamma

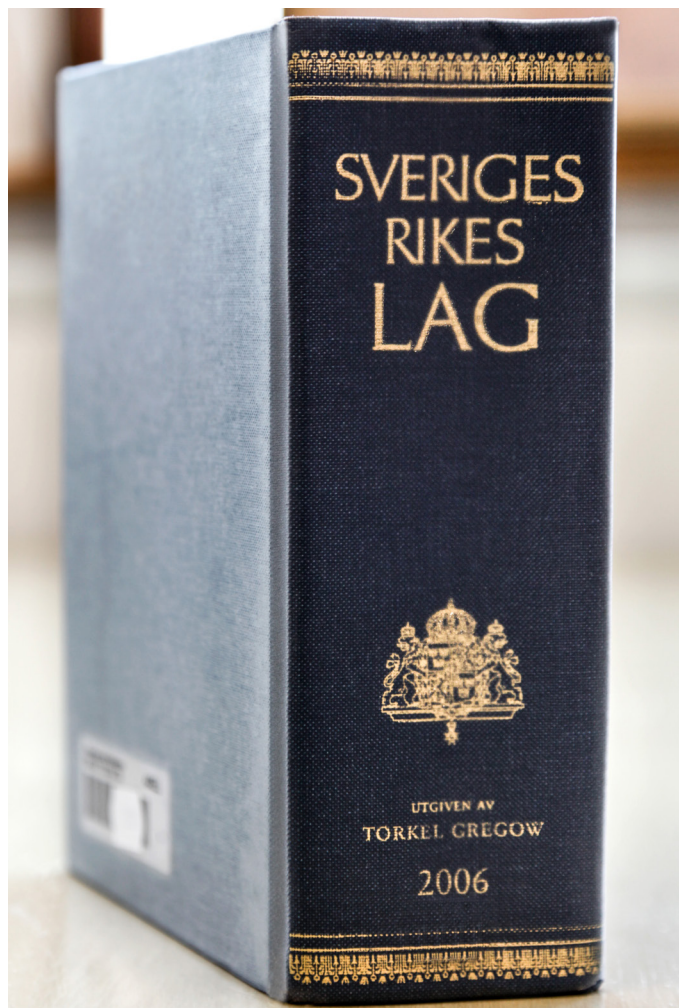

normer och värderingar inom familjen eller släkten. En strikt kontroll och makt över familjens flickors och kvinnors sexualitet betraktas i detta avseende som nödvändig för att upprätthålla familjens anseende. Familjens anseende och status är beroende av flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Synen på att mäns och familjers heder hänger ihop med kvinnors och flickors sexuella beteende hör också samman med förekomsten av barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor.

Skyddande lagstiftning

Diskrimineringslagen (2008:567) har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Det finns sju diskrimineringsgrunder som omfattas av lagens diskrimineringsförbud: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder.

Tips på webbplatser

HBTQI

www.youmo.se

www.rfsl.se

Jämställdhet

www.jamstalldhetsmyndigheten.se

www.kvinnojourenblenda.se

www.kvjmartas.se Kvinnojouren Märta

Mänskliga rättigheter

www.redcross.se

www.raddabarnen.se

– vi kämpar för barns rättigheter

www.fn.se

– vi utbildar och informerar inom FN- relaterade frågor

Material

- Om Sverige – Individens rättigheter och skyldigheter informationsverige.se
- Jämställdhet i Sverige, jamstalldhetsmyndigheten.se
- FNs samtalskort om mänskliga rättigheter och kvinnors rättigheter. Beställ material från vastmanland@sv.se
- Hur påverkas barnets rätt till en god hälsa, utbildning och utveckling av den miljö barnet växer upp i? Sök 1000-kronorsloppet på YouTube.
- Skolmaterial om barns situation raddabarnen.se
- Könsstympning och omskärelse av flickor och kvinnor - socialstyrelsen.se
- Skolmaterial om mänskliga rättigheter fn.se

Nyckelord

Jämställdhet
Homosexuell
Hederskultur
Rättigheter
Bortgift

Förslag på frågeställningar

Vad tycker du om hederskultur?

Vilka rättigheter har hbtqi-personer?

Hur ser jämställdheten ut i hemlandet jämfört med Sverige?

Vad är för skillnad mellan jämställdhet och jämlikhet?

Vad innebär det att Sverige har en diskrimineringslag?

Är det tillåtet att slå barnen i hemlandet och vad tycker du om detta?

3. Hälsa

Om du blir sjuk

Kontakta din vårdcentral om du blir sjuk. Du får prata med en sjuksköterska och beskriva hur du mår. Därefter får du antingen råd om hur du ska göra eller tid hos en läkare eller annan yrkeskategori som bedöms lämplig, som till exempel fysioterapeut. Om du tycker att du behöver få vård omedelbart kan du också besöka en akutmottagning på ett sjukhus, direkt, utan remiss. Där på akutmottagningen bestämmer vårdpersonalen om du behöver vård som inte kan vänta. Du kan alltid få hjälp av 1177 för att få veta vart du ska vända dig.

Rätt till tolk

Är det svårt för dig att förstå svenska? Har du tal- eller hörsel-skada? Detta tas hänsyn till vid besöket till vårdcentral, tandvårdcentral eller sjukhus och du kan få hjälp av en språktolk, men du ska säga till före besöket så att vårdpersonalen kan bedöma och beställa en tolk. Tolken kan vara med på plats eller via telefon och väljs av vårdpersonalen och kostar inget. Det är alltid bättre att anlita vårdens tolkar men väljer du att ha en egen tolk med dig, så står du själv för kostnaderna.

Tystnadsplikt för tolk och vårdpersonal

Sjukvårdspersonal såväl som tolkar har tystnadsplikt. Det innebär att de inte får lämna ut uppgifter om dig till någon annan person eller myndighet utan ditt samtycke.

På vårdcentralen

Du får hjälp av en läkare, sjuksköterska eller annan person med relevant vårdutbildning, som bedömer din hälsosituation. Ibland hänvisas du till en specialist som finns på plats. Du kan också bli remitterad till en specialist utanför vårdcentralen.

Avgift för sjukvård

Du får oftast betala en avgift när du besöker vården. Hur mycket du får betala beror bland annat på vilken typ av vård du får. Vissa besök i vården är avgiftsfria. Det finns också en gräns för hur mycket du behöver betala för vård, det kallas för högkostnads-skydd.

Obs! Avgifter för sjukvård och medicin är inte samma för asylsökande vuxna – se längre ner under rubriken Vård om du är asylsökande eller saknar tillstånd för att vistas i Sverige!

Recept och mediciner

På apoteket kan du köpa olika sorters medicin och andra häl-soprodukter. Där hämtar du också ut medicin som en läkare har skrivit ut till dig på recept. Recept skickas elektroniskt till apoteket. I samband med att du hämtar ut din medicin får du information om hur den ska användas.

Graviditet och förlossning

Till Mödravårdcentralen, MVC, kan du gå under hela din gravi-ditet för att kontrollera att allt är normalt med både mamma och barn. Det är helt kostnadsfritt. MVC har också informationsmö-

ten om graviditeten, förlossningen och amning. Pappan till det väntade barnet är också välkommen att följa med på dessa besök och möten.

Små barns hälsa

Efter födseln kallas förälder och barn regelbundet till Barn-avårdscentralen, BVC, där de får medicinska undersökningar, vaccinationer, råd om mat och daglig omsorg, med mera fram tills barnet börjar i skolan.

Kostnadsfri vård för barn och unga

Vården är vanligtvis kostnadsfri för unga under 18, men i många regioner kan du vara äldre än 18 år för att få kostnadsfri vård.

- Kostnadsfri vård gäller till exempel på:
- ungdomsmottagningar
- vårdcentraler
- sjukhus
- tandvård

Vuxna betalar för sina besök hos tandvården. För barn och un-gdomar är all tandvård kostnadsfri till och med sista december det året du fyller 23 år.

Avgifter för tandvård är inte samma för asylsökande vuxna – se

längre ner under rubriken Vård om du är asylsökande eller saknar tillstånd för att vistas i Sverige!

Psykisk ohälsa

Psykisk ohälsa är ett brett begrepp, och det vi menar är hur det kan kännas när du mår dåligt inuti. Att känna oro, vara ledsen eller stressad kan vara tecken på psykisk ohälsa. Andra kan få fysiskt ont och känna sig spända i kroppen eller ha problem med sömnen eller magen. Vissa kan få problem med sitt minne eller att koncentrera sig.

Psykisk ohälsa kan också handla om psykiska sjukdomar, neuropsykiatriska funktionssätt (till exempel autism och ADHD) och andra psykiska besvär som påverkar ditt dagliga liv och hur du mår.

Större risk för psykisk ohälsa

Människor som har flytt från sitt hemland har större risk att drabbas av psykisk ohälsa än de som är födda i Sverige. Att lämna sitt hemland innebär inte bara att lämna en geografisk plats utan ofta också sitt språk, sin bakgrund, kultur och sitt sociala nätverk. I det nya landet ska du förutom att hantera tidigare upplevelser också lära dig ett nytt språk, försöka hitta jobb, bostad, utbildning och vänner i ett nytt land.

Även om du mår bra när du först kom hit så kan en lång asylprocess, ensamhet, ekonomisk osäkerhet och andra saker göra att du börjar må dåligt flera år efter att du kom till Sverige.

Det finns hjälp att få

Oavsett vad du har för besvär kan du söka hjälp på en vårdcentral som oftast erbjuder dig någon typ av stöd eller behandling. Det kan exempelvis vara rådgivning, samtalsstöd, medicin vid behov, hjälp med att förändra dina hälsovanor, eller annat. Det finns också olika organisationer som kan erbjuda rådgivning och samtalsstöd, såsom Röda Korsets traumacenter.

Vård om du är asylsökande eller saknar tillstånd för att vistas i Sverige!

Som vuxen asylsökande i Sverige har du rätt till sjukvård och tandvård som inte kan vänta. Barn under 18 år erbjuds också hälso- och sjukvård samt tandvård precis som alla andra barn i den region de bor i.

I kontakt med sjukvården

När du söker vård ska du uppge ditt namn, födelsedatum, adress och telefonnummer om du har ett. Som asylsökande ska du ock-

så visa ditt LMA-kort eller bevis på mottagen ansökan om asyl om du har ett sådant. Det gäller även barn.

LMA-kortet är ett slags id-kort som du får av Migrationsverket när du söker asyl. LMA betyder lagen om mottagande av asylsökande. Har du inte hunnit få ditt LMA-kort så ska du visa upp ditt bevis på att du har ansökt om asyl.

Första gången du söker vård får du ett reservnummer. Spara numret. Du kan behöva det om du söker vård igen. Om du har fått ett reservnummer tidigare och inte har kvar det ska du uppge namn och födelsedatum.

Vad kostar vården för vuxna asylsökande?

1177 vårdguiden har på sin webbplats gjort en lista över alla kostnader som en asylsökande debiteras för. Nedan ser du några kostnadsexempel.

- Besök hos läkare på en vårdcentral kostar högst 50 kr
- Vård med inläggning på sjukhus är utan kostnad
- Läkemedel på recept kostar högst 50 kronor
- Läkemedel som inte ingår i läkemedelsförmånen, till exempel hostmedicin, kostar fullt pris
- För asylsökande vuxna kostar en behandling hos en tandläkare 50 kronor om det är tandvård som inte kan vänta. Behandlingen ska då ske hos Folk tandvården eller hos en tandläkare som tillhör en vårdgivare som regionen slutit avtal med.

Kom ihåg att visa upp ditt LMA-kort när du hämtar ut medicin på recept. Då betalar du en lägre avgift för de flesta mediciner som en läkare har sagt att du behöver.

Det finns en övre gräns för hur mycket du som asylsökande betalar för medicin på recept. Om du inom sex månader kommer upp i en viss summa för sjuk- och tandvård samt receptbelagd medicin kan du ansöka om bidrag från Migrationsverket för de utgifter som överstiger den summan.

Hälsoundersökning för barn och vuxna

Alla asylsökande, såväl vuxna som barn, ska få möjlighet att göra en kostnadsfri hälsoundersökning så snart som möjligt efter ankomsten till Sverige. Om du vistas i landet utan tillstånd ska du få erbjudande om en kostnadsfri hälsoundersökning när du söker vård.

Under hälsoundersökningen får du träffa en sjuksköterska och ibland en läkare. Sjuksköterskan frågar om din hälsa, tar prover för att se om du har någon sjukdom som behöver behandlas och informerar dig om hur vården fungerar. Läkaren gör en kroppsundersökning om det behövs. Detta görs för att du ska kunna få den vård och behandling du behöver.

Tips på webbplatser

www.1177.se

www.regionkronoberg.se

www.migrationsverket.se

- Hälsa- och sjukvård för asylsökande

Psykisk hälsa

www.hjarnkoll.se

- för dig som flytt eller migrerat

www.mind.se

Nyckelord

Vården

LMA-kort

Rättigheter

Vårdcentralen

Akuten

Recept

Förslag på frågeställningar

Vad gör du om du eller ditt barn blir sjuk i Sverige? Skiljer det sig från hur du gjorde i hemlandet?

Hur kontaktar man vårdcentralen?

Hur och var hämtar du ut ett recept?

Vad är psykisk ohälsa?

4. Utbildning för barn och unga

Utbildning i Sverige

Alla barn, även asylsökande barn, har rätt till utbildning i skolformerna förskola, förskoleklass, grundskola/ grundsärskola, specialskola och fritidshem. De har också rätt att gå i gymnasieskola/ gymnasiesärskola om de påbörjar studierna innan de fyller 18 år.

Om du har uppehållstillstånd och är folkbokförd eller kommer att folkbokföras i en kommun har du rätt att påbörja studier på gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan till och med det första kalenderhalvåret det år du fyller 20 år.

Skolplikt

Har barnet uppehållstillstånd och är folkbokförd eller kommer att folkbokföras i en kommun har det skolplikt. Skolplikt innebär att barnet måste gå i skolan om det inte finns ett giltigt skäl att inte göra det. Skolplikten börjar på höstterminen det år barnet fyller sex år. Motsvarande skolplikt finns inte för asylsökande barn, men som nämns ovan har de rätt till skolgång.

Kontakta din kommun

Din kommun är skyldig att erbjuda plats i skolan. Om barnet är asylsökande ska det börja i grundskolan eller erbjudas plats i gymnasieskolan så snart som möjligt. Det bör ske senast en månad efter att det kom till Sverige. Om barnet har uppehållstillstånd ska det börja i grundskolan eller erbjudas plats i gymnasieskolan så snart som möjligt.

Kartläggning i grundskolan

När barnet börjar på grundskolan ska skolpersonalen, med hjälp av en tolk, kartlägga vad det kan sedan tidigare. I kartläggningen tas hänsyn till barnets ålder, förkunskaper och personliga förhållanden. Inom två månader från det att barnet börjat i skolan ska rektorn bestämma i vilken årskurs och klass barnet ska gå. Kartläggningen används för den fortsatta planeringen av barnets undervisning.

Kartläggning i gymnasieskolan

Det är frivilligt att gå gymnasieskola men om man gör det ska lärarna göra en fortlöpande bedömning av kunskaperna. Bedömningen ligger till grund för elevens fortsatta undervisning precis som den gör på grundskolenivå.

På gymnasieskolan kan man läsa olika nationella program eller introduktionsprogram. På de nationella programmen finns det yrkesprogram och högskoleförberedande program.

Förberedelseklass

I förberedelseklass får barnen undervisning i olika ämnen och samtidigt lär de sig grunderna i svenska språket. De erbjuds undervisning i förberedelseklass under högst två år innan de följer med i den vanliga undervisningen i den ordinarie klassen. Eleverna erbjuds inte all undervisning i denna klass. Hur stor del av undervisningen som ska ske i där och hur stor del som ska ske

i ordinarie klass är olika för olika elever. Det är rektorn på skolan som bestämmer hur undervisningen ska organiseras.

Läraren ska bedöma elevens kunskaper i de olika ämnena hen läser i förberedelseklassen. När läraren bedömer att eleven klarar att delta i ett ämne inom ordinarie klass ska det börja delta i den undervisningen istället.

Svenska som andraspråk

I grundskolan kan eleverna få undervisning i ämnet svenska eller svenska som andraspråk. De som inte har svenska som modersmål erbjuds att läsa svenska som andraspråk om läraren tillsammans med rektorn bedömer att eleven har behov av det. Kurserna svenska och svenska som andra språk kan också läsas på gymnasieskolan

Prioriterad timplan

I grundskolan kan eleven få följa en prioriterad timplan som innebär att hen kan få mer undervisning i svenska eller svenska som andraspråk. Det är rektorn på skolan som bestämmer om eleven behöver ha en prioriterad timplan och man kan ha den i högst ett år. För att kunna få mer tid för svenska måste man ta bort tid från undervisningen i andra ämnen. Den totala undervisningstiden blir samma, men man fördelar undervisningstiden så att det blir mer tid för svenska eller svenska som andraspråk.

Modersmålsundervisning

Barnen som går på grund- eller gymnasieskolan har rätt till modersmålsundervisning om de har ett annat modersmål än svenska. Men för att få delta i sådan undervisning finns det

vissa krav som måste uppfyllas. Först och främst ska det finnas en lärare som bedöms adekvat att undervisa i modersmålet. Kommunen kräver också ett visst minimumantal av elever för att anordna denna undervisning. Och sist men inte minst ska vårdnadshavare eller god man ansöka om att delta i undervisningen.

Studiehandledning på modersmål

För att på bästa sätt kunna tillvarata de kunskaper och kompetenser som eleven har med sig från tidigare, eller för att underlätta förståelse av skolämnena, erbjuds elever med annat modersmål än svenska något som kallas för studiehandledning. Studiehandledningen sker på elevens starkaste språk och det finns oftast studiehandledare som talar det språket som resurs i skolorna. Men alla skolor har inte tillgång till resurser på alla språk som finns i skolan. Du kan kontakta läraren eller rektorn på skolan för mer information om studiehandledning.

Tips på webbplatser

www.skolverket.se

www.informationsverige.se

- Jag är asylsökande / Skola under asyltiden

- Jag har uppehållstillstånd / Ung i Sverige / Skola

- Jag har uppehållstillstånd / Om du har utländsk utbildning

www.migrationsverket.se

- Privatpersoner / Skydd och asyl i Sverige / Medan du väntar / Skola

www.laxhjalp.nu

www.studybuddy.se

Nyckelord

Kartläggning

Skolplikt

Modersmål

Studiehandledning

Förslag på frågeställningar

Vad är skillnaden mellan skolan i Sverige och hemlandet?

Hur kontaktar man skolan?

Vad är ett utvecklingsamtal?

Skolsystemet i Sverige

Skolplikten omfattar alla folkbokförda barn och ungdomar mellan 6-16 år. Det innebär att de har en obligatorisk och kostnadsfri skolgång. Barn till asylsökande familjer har däremot rätt att gå till grund- eller gymnasieskola.

Grundskola

Skolplikten börjar höstterminen det år barnet fyller sex år, då barnet börjar i förskoleklass. Att gå i förskoleklass var först frivilligt men blev obligatorisk i början av läsåret 2018/2019. Den obligatoriska skolgången fortsätter fram till det att barnet slutar årskurs nio.

Vårdnadshavarna kan välja vilken skola barnet ska gå i. Oavsett om den valda skolan är en kommunal eller en fristående skola så behöver de inte betala något för barnets skolgång.

Barnet får allt material som behövs, såsom datorer, läroböcker, skrivböcker, pennor m.m. från skolan.

Skolmaten är viktig för att barnet ska klara att fullfölja sin skoldag. Går barnet bara den vanliga skoltiden får det lunch i skolan, men går det på fritids så har det även rätt till frukost och mellanmål.

I svensk skola får barnen generellt ha på sig vilka kläder de vill. Det finns vissa fristående skolor som har en bestämd skoluniform.

Närvaron är en viktig del av skolplikten. Skulle barnet vara sjukt eller ha ett annat skäl att vara frånvarande från skolan, på grund av läkarbesök, tid hos migrationsverket och så vidare, är det vårdnadshavarnas ansvar att anmäla detta till skolan i god tid.

Nationella prov görs i ämnena matematik och svenska/svenska som andraspråk, och i sjätte klass även i ämnet engelska. I årskurs 9 finns det prov i engelska, matematik, svenska eller svenska som andraspråk samt i något SO-ämne och något NO-ämne.

Gymnasieskola

Det är frivilligt att gå i gymnasieskolan men nästan alla ungdomar väljer att gå den. Gymnasiet är treårigt, kostar inget och ungdomarna får läromaterial precis som i grundskolan.

Det finns många olika program att välja mellan. Det kan vara yrkesprogram, teoretiska- eller praktiska program. Det kan också variera mellan vanliga nationella program på svenska och internationella program på engelska.

Är du inte behörig till de nationella programmen kan du läsa på något av de fyra introduktionsprogrammen. Introduktionsprogrammen är flexibla när det gäller studietakt, omfattning och innehåll. Programmen ska också anpassas efter dina förkunskaper och behov.

För att du ska kunna gå på ett yrkesprogram krävs det att du har godkända betyg i svenska/svenska som andraspråk, engelska, matematik och ytterligare fem ämnen. Det krävs alltså godkänt betyg i totalt åtta ämnen. För att studera högskoleförberedande teoretiska program behöver du ha godkänt i totalt 12 ämnen.

Eleverna som studerar på heltid på gymnasiet kan få studiebidrag som betalas ut till vårdnadshavare, men efter 18-årsdagen betalas bidraget ut till ungdomen själv. Efter avslutade studier på gymnasiet kan ungdomarna studera vidare på:

- universitet eller högskola; det finns mer än 35 statliga universitet och högskolor i Sverige.
- folkhögskola, där studieformen är friare än i andra skolor
- KY-utbildningar, som kombinerar studier med praktik

Ungdomar kan också vända sig till Arbetsförmedlingen för stöd i att söka jobb eller delta i olika arbetsfrämjande insatser, såsom praktik eller utbildning, vilket stärker deras möjligheter att få ett arbete.

Utländsk utbildning

Har du dokument med utländsk utbildning/utländskt betyg behöver de översättas hos en auktoriserad översättare, om dokumenten är på ett annat språk än engelska, franska, spanska, tyska eller något nordiskt språk. Du kan också få en bedömning av vad ditt barns, eller för den del din eventuellt egna, gymnasieutbildning från hemlandet motsvarar utifrån det svenska utbildningssystemet. Då vänder du dig till, Universitets- och Högskolerådet, UHR.

Tips på webbplatser

www.utbildningsguiden.skolverket.se

www.informationsverige.se

- Jag är asylsökande – Skola under asyltiden

- Jag har uppehållstillstånd – Ung i Sverige/Skola

www.migrationsverket.se

- Privatpersoner/Skydd och asyl i Sverige/Medan du väntar/Skola

www.uhr.se

- Bedömning av utländsk utbildning

Nyckelord

Skolan i Sverige

Systemet

Skolplikt

Frivillig

Utbildning

Bedömning

Validering

Förslag på frågeställningar

Vad tycker du om skolsystemet i Sverige?

Är det något som är nytt för dig jämfört med skolan i ditt eget hemland?

Vad tänker du om den svenska skolplikten?

5. Arbete

Att arbeta i Sverige

Arbetsförmedlingen är Sveriges största förmedlare av arbeten. Arbetsförmedlingens uppdrag handlar i grunden om att bidra till en väl fungerande arbetsmarknad. En viktig uppgift är också att rusta de som står långt ifrån arbetsmarknaden. En viktig del i arbetet med att förhindra utslagning och öka sysselsättningen.

Att arbeta under asyltiden

För att få arbeta i Sverige behöver du ha ett arbetstillstånd. Om du är asylsökande kan du istället ha ett AT-UND. Det betyder ”undantag från kravet på att ha arbetstillstånd”, och innebär att du kan arbeta utan arbetstillstånd.

Du kan få AT-UND från Migrationsverket om du:

- kan visa upp en godtagbar identitetshandling eller på annat sätt medverkar till att klarlägga din identitet. Det betyder att du ska göra vad du kan för att visa vem du är, till exempel lämna in handlingar som visar din identitet.
- har ansökt om asyl i Sverige. Inte har fått avslag på tidigare asylansökningar.
- om du uppfyller dessa krav får du ett beslut om AT-UND.
- en arbetsgivare kan se att du har AT-UND genom att scanna QR-koden på ditt LMA-kort.
- etableringsprogram när du har beviljats uppehållstillstånd i Sverige.

Etableringsprogrammet

Arbetsförmedlingen ansvarar för Etableringsprogrammet, som är ett stöd i form av aktiviteter och utbildning för vissa nyanlända invandrare. Målet är att du ska lära dig svenska, hitta ett jobb och försörja dig själv så snabbt som möjligt. Arbetsförmedlingen är helt enkelt den myndighet som stöttar dig som arbetssökande för att hitta jobb eller guida dig till rätt utbildning.

Etableringsprogram är ett stöd som arbetsförmedlingen anordnar för dig som nyss har fått uppehållstillstånd. Men för att delta i detta program ska du:

- vara mellan 20 och 64 år gammal.
- ha fått uppehållstillstånd som flykting, kvotflykting, skyddsbehövande
- eller vara anhörig till någon av dessa.

En planering görs tillsammans med en arbetsförmedlare för att bestämma vilka insatser som passar dig bäst för att nå programmet's mål. Insatserna kan exempelvis vara:

- språkutbildning för dig som inte har grundläggande kunskaper i svenska, Svenska för invandrare (SFI)
- samhällsorientering (SO)
- utbildning på olika nivåer, för att bygga på eller utveckla din kompetens

- stöd när du söker jobb
- stöd och rådgivning till dig som funderar på att starta eget företag
- betygvalidering

Programmet är normalt på heltid. Är du föräldraledig eller arbetar på deltid, eller inte kan arbeta heltid på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning, finns det möjlighet att delta i programmet på deltid.

Deltagandet är förstås frivilligt, men är du med måste du vara aktiv och följa den planering som ni kommer överens om.

När du deltar i programmet får du stöd i form av ersättning via Försäkringskassan.

Vuxenutbildning

Om du inte har gått i skolan alls, bara har gått grundskolan eller inte har studerat motsvarande en svensk gymnasieutbildning kan du omfattas av utbildningsplikt. Om arbetsförmedlingen bedömer att du gör det ska du ansöka om studier på kommunala vuxenutbildningen, Komvux i din kommun, eller till en kurs som heter allmän kurs på en folkhögskola. Där kan du läsa/komplettera kurser på grundskole- och gymnasienivå.

Utländsk utbildning

Har du dokument med utländsk utbildning/ utländskt betyg behöver du översätta dokumenten hos en auktoriserad översättare, om dokumenten är på ett annat språk än engelska, franska, spanska, tyska eller något nordiskt språk.

Bedömning av utländsk utbildning

Du kan ansöka om en bedömning av din utbildning om du har genomfört utbildningen i ett annat land än Sverige. Du vänder dig till UHR; Universitets- och högskolerådet, som efter bedömning skreiver ett utlåtande som visar vad din utbildning motsvarar enligt det svenska utbildningssystemet.

Utlåtande

Utlåtandet visar vad din utbildning motsvarar i det svenska utbildningssystemet. Det är viktigt att lägga märke till att detta utlåtande inte är ett svenskt betyg. Det är ett komplement till din utländska examen men ersätter inte den. Utlåtandet fungerar som en slags stöd för dig som bland annat söker arbete i Sverige. Det gör att arbetsgivaren förstår vilken utbildning du har och det kan också hjälpa vid fortsatta studier i Sverige.

Tips på webbplatser

www.migrationsverket.se

- Privatpersoner/Arbete i Sverige

www.arbetsformedlingen.se

- Arbeta i Sverige

- Utbildning och studier

- Etableringsprogrammet

www.forsakringskassan.se

- Fått uppehållstillstånd i Sverige

Nyckelord

Etablering

Stöd

Ersättning

Krav

Utbildning

Förslag på frågeställningar

Vad krävs för att asylsökande ska kunna jobba i Sverige?

Vad är målet med etableringsprogrammet?

Vad krävs för att få etableringsersättning?

Kommer Etableringsprogrammet att hjälpa dig hitta jobb?

Gäller utländska utbildningar i Sverige?

Att söka arbete i Sverige

Den som inte har ett arbete får hjälp att söka arbete eller vidareutbildning. Erfarenhet och utbildning från ett annat land är en fördel. Det kan vara svårt att få ett arbete, både för svenskar och invandrare. Här kommer några tips om hur du kan söka arbete.

- Gå till Arbetsförmedlingen och sök arbete genom deras annonser om lediga jobb.
- Kontakta bemanningsföretag som hyr ut personal till olika företag.
- Kontakta ett rekryteringsföretag som hittar personer åt ett företag som vill anställa ny personal.
- Svara på annonser om lediga jobb i dagstidningar eller på internet.
- Ta själv kontakt med arbetsgivare.
- Fråga människor som du känner – använd ditt personliga nätverk. Väldigt många får arbete genom sina personliga kontakter

CV

I ditt CV ska du beskriva dina erfarenheter, kunskaper och personliga egenskaper som du vill lyfta fram. Tänk på att anpassa ditt cv efter jobbet du söker. Lyft upp erfarenheter som är viktiga för jobbet du söker. Du behöver alltså inte ta med precis allt du har gjort.

Personligt brev

Ett personligt brev är en närmare presentation av dig själv som du skickar med ditt cv när du söker ett jobb. Det är här du kan visa att du passar för jobbet. Se till så att cv och personligt brev kompletterar varandra, och att du inte upprepar dig. Max en A4-sida är ett bra riktmärke för längden på ditt personliga brev.

Praktik

Praktik är att vara på en arbetsplats en tid för att lära sig hur det går till och ger en introduktion som kan göra det lättare att få arbete.

Tips på webbplatser

www.migrationsverket.se

- Privatpersoner / Att arbeta i Sverige

www.arbetsformedlingen.se

- Etableringsprogrammet

Nyckelord

Arbete

CV

Praktik

Förslag på frågeställningar

Hade du ett arbete i hemlandet?

Berätta hur man får jobb i ditt land.

Hur söker man jobb i Sverige?

Har du skrivit ett CV eller ett personligt brev förut?

Vad ska du tänka på när du skriver ditt CV och eller personligt brev?

Att vara anställd i Sverige

Den som arbetar i Sverige måste betala skatt på sin lön. Skatten används till välfärden och olika typer av samhällsservice. Din arbetsgivare måste betala sociala avgifter. Det kallas att arbeta vitt.

Det finns många fördelar med att arbeta vitt. Bland annat får du:

- ett anställningsbevis.
- referenser.
- rätt till semester.
- rätt till betald föräldraledighet.
- försäkringar.
- pensionspoäng.
- betalt om du är sjuk.
- betalt om du behöver vara hemma om ditt barn blir sjukt.

Att arbeta "svart"

En del arbetsgivare erbjuder folk att arbeta och få lön utbetalt i kontanter och det kallas att arbeta "svart". Den lönen är inte beskattad och arbetsgivaren betalar inte heller sociala avgifter för sina anställda. Att arbeta svart är olagligt. Det kan leda till fängelse i upp till två år.

De som arbetar svart har inga försäkringar på arbetet och missar stöd och hjälp om det händer en olycka. Om barnen blir sjuka får föräldrarna ingen ersättning från Försäkringskassan. Arbetar du svart förlorar du även din sjuklön och pensionssumman blir mindre, eftersom svart inkomst inte räknas till pensionen.

Anställningsformer

Det finns två olika former av anställningar:

- Tillsvidareanställning som ibland kallas för fast anställning. Anställningen gäller tills vidare. Det betyder att den inte har något slutdatum.
- Tidsbegränsad anställning under en begränsad tid.

Tips på webbplatser

www.arbetsformedlingen.se

www.forsakringskassan.se

- Fått uppehållstillstånd i Sverige

www.skatteverket.se

- Skatter

Arbetstid

En vanlig arbetsvecka är 40 timmar, måndag till fredag. Alla arbetar inte heltid.

Det finns särskilda regler för dem som arbetar natt eller helger. Bland annat är lönen högre.

Lön

Alla som arbetar får lön varje månad, i slutet av månaden. Lönen du får är en så kallad nettolön, det vill säga arbetsgivaren har dragit av skatten. Lönen betalas ut till ett konto i banken. Alla kan välja vilken bank de vill ha sitt lönekonto hos.

Semester

Alla som arbetar har rätt till semester. Semesterlagen ger rätt till minst 25 dagars semester varje år. Du kan spara en del av semestern under några år för att ta ut den vid annat tillfälle, till exempel för en längre semesterresa.

Fackföreningar

En fackförening är en organisation där anställda inom ett visst yrke eller på en viss arbetsplats går ihop för att tillvarata medlemmarnas intressen och rättigheter i arbetslivet. Den kan ge stöd i frågor om arbetsvillkor och hjälpa till vid tvister med arbetsgivaren. Arbetsgivaren är skyldig att förhandla med fackföreningen i situationer som rör dess medlemmar. Alla medlemmar betalar en avgift till sin fackförening varje månad. Avgiften beror på hur mycket du tjänar.

Nyckelord

Anställning	Lön
Referenser	Facket
Rättigheter	Arbete "svart"

Förslag på frågeställningar

- Beskriv arbetslivet i hemlandet
- Har man rätt till bra lön?
- Hur fungerar avtalsförsäkringar?
- Vad är facket?
- Vad är nackdelarna med svartjobb?

Sociala koder på arbetsplatsen

En regel som alla känner till (och följer) men som inte är uttalad brukar man kalla en oskriven regel.

- Många svenskar är noga med att passa tiden. Alla andra förväntas göra det också. Det anses som ohövt att komma för sent, även om det bara är en liten stund.
- Det är förbjudet att kasta skräp på trottoarer och andra platser. Den som kastar något på gatan eller annan plats utomhus kan dömas till böter. Det anses även vara dålig stil att kasta skräp på exempelvis trottoaren.
- De flesta svenskar tycker att det är viktigt att allt går rättvist till: man ska till exempel inte tränga sig före i kön.

Sociala koder på arbetsplatsen

Arbetet i Sverige har kanske andra regler än de som arbetare i andra länder är vana vid. Det är därför viktigt att man skaffar sig en god kunskap om sin arbetsplats vad gäller arbetstider, fika-, rast- eller lunchtider. Hur arbetskamraterna behandlar varandra och vilka värdegrundsregler följs på arbetsplatsen är också viktigt att ta hänsyn till när man arbetar i Sverige.

Nyanställd i Sverige? Här kommer några bra tips och oskrivna regler.

- Komma (i tid) till arbetet varje dag
- Sjukfrånvaro
- Meddela frånvaro på rätt sätt – ta reda på hur man gör det.
- Ta sig till och från jobbet på egen hand
- Sköta sin hygien och anpassa kläder och smink
- Hålla undan personliga behov när det behövs
- Kunna anpassa sig och vara flexibel
- Vara motiverad på arbetsplatsen
- Ha förmåga att utföra och slutföra arbetsuppgifter

Material

[Inte Ok](#) Kort film på Youtube om sociala koder på arbetsplatsen

Nyckelord

Regler
Oskrivna regler
Respekt
Tradition

Diskussionsfrågor

Diskutera de oskrivna reglerna!
Beskriv skillnaden mellan oskrivna regler i Sverige och hemlandet?
Diskutera frågor om sociala koder på arbetsplatsen.
Kan man krama en kollega eller en chef?
Är det ok att komma för sent till jobbet?
När ska du vara på plats då?
När är det ok att komma för sent till jobbet?
Hur ska du göra om du märker att du blir sen?
Hur ofta är det normalt att vara sjuk från jobbet per år?
Hur svarar man i telefon? Hur presenterar man sig när man ringer?
Är det ok att greja med mobilen på arbetet?
Är det ok att kolla i mobilen under ett möte på jobbet?
Är det ok att sitta och kolla i mobilen när man fikar tillsammans med andra?

